

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 16.10.2002
KOM(2002) 565 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN
DET EUROPÆISKE FORSKNINGSRUM: ET NYT AFSÆT
Styrke, omlægge, åbne nye perspektiver**

MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN

DET EUROPÆISKE FORSKNINGSRUM: ET NYT AFSÆT Styrke, omlægge, åbne nye perspektiver

(EØS-relevant tekst)

Indholdsfortegnelse

1.	RESUMÉ	3
2.	INDLEDNING	3
3.	DE GENERELLE ERFARINGER	6
4.	STYRKE OG OMLÆGGE DE IGANGVÆRENDE AKTIVITETER.....	7
4.1.	Benchmarking af forskningspolitikkerne:.....	8
4.2.	Kortlægning af ekspertise	9
4.3.	Forskernes mobilitet.....	10
4.4.	Forskningsinfrastrukturer	11
4.5.	Etablering af netværk mellem nationale forskningsprogrammer.....	12
4.6.	Styrkelse af de private investeringer i forskning.....	13
4.7.	Intellektuel ejendomsret	14
4.8.	Et transeuropæisk, elektronisk forskningsnet	15
4.9.	Det europæiske forskningsrums internationale dimension	16
4.10.	Det europæiske forskningsrums regionale dimension	17
4.11.	Spørgsmål omkring videnskab og samfund	18
5.	NYE PERSPEKTIVER.....	19
5.1.	Skabe gode betingelser for en reel samordning af forskningspolitikkerne	19
5.2.	Anvende de lovgivningsmæssige instrumenter bedre.....	21
5.3.	Optimere virkningerne af de europæiske samarbejdsinitiativer.....	21
5.4.	Inddrage kandidatlandene fuldt ud.....	22
6.	KONKLUSION	23

1. RESUMÉ

Projektet om gennemførelse af det europæiske forskningsrum, der blev lanceret af Det Europæiske Råd i Lissabon i marts 2000, er blevet såvel omdrejningspunktet for Unionens indsats inden for forskning som referencerammen for forskningspolitiske spørgsmål i Europa.

30 måneder efter, at projektet blev lanceret, kan det konstateres, at det har bidraget til en ændring af det forskningspolitiske landskab i Europa. Gennemførelsen af det europæiske forskningsrum har givet anledning til en bevidstgørelse på nationalt plan om forskningens europæiske dimension; det har fremmet en tilnærmelse mellem aktører og operatører på forskningsområdet i Europa og en lancering af nye samarbejdsinitiativer; det har ført til fastlæggelsen og vedtagelsen af et rammeprogram for forskning, der er blevet gennemgribende omlagt i dette perspektiv.

Til trods for de fremskridt, der er gjort på disse forskellige planer, ser projektet dog, sådan som det gennemføres i dag, ud til at være stødt på en hindring i form af for ringe deltagelse fra medlemsstaternes side, hvilket begrænser rækkevidden af de gennemførte aktiviteter, og mindsker chancerne for at nå de tilsigtede mål: indførelse af et egentligt "indre marked for forskning" og gennemførelse af en reel samordning af de nationale forskningspolitikker.

Med udgangspunkt i en oversigt over de iværksatte aktiviteter og udviklingen på de forskellige planer samt en gennemgang af projektets forskellige dimensioner vil denne meddelelse påvise de aktiviteter, der skal gennemføres for at give projektet et nyt afsæt ved at styrke indsatsen der, hvor det er nødvendigt, og ved at fastsætte nye perspektiver, der kan give projektet mere magtfulde gennemførelsesmidler.

2. INDLEDNING

Projektet om det europæiske forskningsrum, der blev lanceret af Det Europæiske Råd i Lissabon i marts 2000 på grundlag af et oplæg fra Kommissionen to måneder tidligere¹, har siden været omdrejningspunktet for Unionens forskningsindsats. Samtidig er det meget hurtigt blevet referencerammen for drøftelser og debat om forskningspolitiske spørgsmål i Europa samt et referenceelement på internationalt plan².

Etableringen af det europæiske forskningsrum udgør en central del af den strategi, der blev fastlagt i Lissabon, og som har til formål at gøre Unionen til den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden. Den skulle fremme innovation og økonomisk vækst og derigennem jobskabelse. I den videnbaserede økonomi udgør en industriel udnyttelse af resultaterne af den videnskabelige forskning på områder såsom bioteknologier, informations- og

¹ Kommissionens meddelelse "Mod et europæisk forskningsrum", KOM (2000) 6 af 18.1.2000 og arbejdsdokumentet "Første statusrapport over realiseringen af det europæiske forsknings- og innovationsrum", SEK (2001) 465 af 16.3.2001.

² Jf. henvisningen til meddelelsen fra 2000 og samlingen af indikatorer "Nøgletal 2001", der er udarbejdet i dette perspektiv, i "Science and Engineering Indicators 2002" fra USA's National Science Foundation.

kommunikationsteknologier og snart nanoteknologier og rene energiteknologier primus motor i den økonomiske vækst.

Tanken om et europæisk forskningsrum har rødder i den tredobbelte svaghed, som forskningen i Europa lider under: de utilstrækkelige finansielle midler på dette område, fraværet af et klima, der fremmer forskning og udnyttelse af resultaterne heraf, fragmenteringen af aktiviteterne og spredningen af ressourcerne.

Unionens afsætter faktisk kun 1,9 % af sit BNP til forskning og udvikling, mens USA's indsats, der fortsat er stigende, i øjeblikket ligger på 2,7 % af BNP, mens Japans ligger på 2,7 %. Europa udgiver en tredjedel af hele verdens videnskabelige publikationer, men ligger bag sine konkurrenter med hensyn til indgivelse af patentansøgninger, og der er underskud på handelsbalancen for højteknologiske produkter. Den private sektors forskningsindsats i Europa er mindre end i de øvrige teknologiske supermagter, og de europæiske virksomheder udnytter de førende teknologiske markeder mindre systematisk. Endelig finansieres over 80 % af Unionens forskningsindsats på nationalt plan og samordnes kun i meget ringe grad. Projektet om det europæiske forskningsrum tager udgangspunkt i den enkle tanke, at de forskellige videnskabelige og teknologiske samarbejdsforanstaltninger, der i øjeblikket gennemføres i Europa, langt fra er tilstrækkelige, hvis de fastsatte mål skal nås.

I ånd og konsekvens kombinerer det tre aspekter, der er indbyrdes forbundet, og som supplerer hinanden:

- Etablering af et "indre marked" for forskning, et område for fri udveksling af viden, forskere og teknologier for at skabe større samarbejde, mere stimulerende konkurrence og en bedre fordeling af ressourcerne
- En bestræbelse på at strukturere det europæiske forskningsnet, navnlig gennem en bedre samordning af de nationale forskningsaktiviteter og –politikker, som repræsenterer den vigtigste forskning, der gennemføres og finansieres i Europa
- Udvikling af en europæisk forskningspolitik, der omfatter andre aspekter end finansiering af forskningsaktiviteter, og som altså tager hensyn til alle de pågældende elementer i de øvrige offentlige politikker på europæisk og nationalt plan.

Projektet om det europæiske forskningsrum har givet anledning til mange forskellige initiativer og er begyndt at resultere i konkrete aktiviteter på flere planer:

- I forlængelse af Det Europæiske Råds konklusioner i Lissabon og som oftest på grundlag af meddelelser fra Kommissionen eller arbejdsdokumenter fra dens tjenestegrene er der blevet iværksat aktiviteter på områderne benchmarking af forskningspolitikkerne, kortlægning af ekspertise, forskeres mobilitet, forskningsinfrastruktur, etablering af netværk af nationale forskningsprogrammer, privat investering i forskning, intellektuel ejendomsret, elektroniske forskningsnetværk, forskningens internationale og regionale dimensioner samt spørgsmål i relation til videnskab og samfund.
- Som oftest i forbindelse med Unionens aktiviteter og programmer er der eller vil der snart blive oprettet kontaktsfærer og –strukturer mellem private og

offentlige forskningsaktører med det formål at forbedre samordningen af nationale aktiviteter og politikker på flere områder: transport (ACARE for luftfartsforskning, ERRAC for jernbaneforskning)³, miljø (europæisk platform for strategisk forskning på området biodiversitet – EPBRS), energi: "højststående gruppe inden for forskning i hydrogen og brændselsceller" inden for rammerne af det internationale projekt "Civilisation H²" og i tilknytning til Kommissionens kommende meddelelse om rene teknologier.

- Et nyt rammeprogram for forskning er blevet vedtaget⁴, det er specifikt udviklet og udformet til at bidrage til realiseringen af det europæiske forskningsrum og vil blive et vigtigt redskab i etableringen af dette. Dette vil ske ved hjælp af nye støtteredskaber, der gør det muligt at samle kritiske masser af ressourcer (ekspertisenet og integrerede projekter); en styrket indsats på bestemte områder såsom forskningsinfrastrukturer og forskeres mobilitet; en støtteordning til initiativer med henblik på at etablere netværk af nationale aktiviteter og gennemførelse i praksis af bestemmelserne i artikel 169 i traktaten, som giver Fællesskabet ret til at deltage i aktiviteter, der iværksættes i fællesskab af flere medlemsstater.
- Det Fælles Forskningscenter (FFC) har intensiveret indsatsen for at etablere netværk mellem de nationale forskningskapaciteter med det formål at forsyne fællesskabspolitikkerne med de nødvendige videnskabelige referencer, navnlig på områderne nuklear sikkerhed, kemisk metrologi, miljørisici samt sporing og analyse af GMO'er.
- Uafhængigt af Unionens aktiviteter har det videnskabelige samfund eller industrien spontant lanceret eller iværksat undersøgelser af initiativer, der er fastlagt i overensstemmelse med ånden bag det europæiske forskningsrum. De nationale forskningsorganers aktivitetsprogrammer refererer i stigende grad til det europæiske forskningsrum, f.eks. programmer fra CEA (nuklear forskning) og INSERM (medicinsk forskning) i Frankrig eller Fraunhofer Gesellschaft i Tyskland.
- De bilaterale eller multilaterale forbindelser mellem de store nationale forskningsorganisationer (CNRS i Frankrig, CSIC i Spanien, CNR i Italien, Max Planck Gesellschaft i Tyskland, de britiske forskningsråd, TNO i Nederlandene, FNRS i Belgien, TEKES i Finland osv.), sådan som de er blevet konkretiseret navnlig i form af oprettelsen af "Laboratoires Européens Associés" (laboratorier "uden mure", der omfatter forskerteam fra flere lande), intensiveres.
- Nye samarbejdsformer ser ligeledes dagens lys som f.eks. programmet for udveksling af forskere mellem Deutsche Forschungsgemeinschaft og Royal Society eller stipendieordningen for unge forskere, der er udviklet inden for rammerne af EUROHORCS⁵.

³ ACARE: Advisory Council for Aeronautics Research in Europe; ERRAC: European Rail Research Advisory Council

⁴ EFT L 232/1 af 29.8.2002

⁵ European Union Research Organisations Heads of Research Councils

Til trods for disse succes historier og de fremskridt, der således er gjort, ser projektet om et europæisk forskningsrum ud til at støde på visse forhindringer, der indskrænker rækkevidden af de iværksatte aktiviteter. I alt væsentligt skyldes disse hindringer, at medlemsstaternes deltagelse generelt er for ringe, hvilket f.eks. kommer til udtryk gennem de nationale forvaltningers deltagelse i aktiviteter, der gennemføres på et niveau, der ikke altid er det niveau, hvor beslutningerne træffes. Dette kombineret med at mange af disse aktiviteter er begrænset til udveksling af informationer, resulterer i en ringe samordning af de nationale forskningspolitikker.

30 måneder efter lanceringen af projektet om et europæisk forskningsrum forekommer det på grundlag af en status over gennemførelsen og de erfaringer, der har kunnet drages heraf, at være en god idé at tage det op til fornyet behandling.

Det er målet med denne meddelelse, der set i perspektivet af Det Europæiske Råds møde i foråret 2003 hænger nøje sammen med meddelelsen om forøgelse af den europæiske forskningsindsats til 3 % af Unionens BNP inden 2010, som Kommissionen vedtog for nylig⁶, og dens synspunkter omkring universiteternes rolle i et videnbaseret Europa, som vil blive fremlagt inden længe: en central rolle på grund af universiteternes dobbelte funktion som forsknings- og undervisningsinstitutioner og deres voksende rolle i innovationsprocessen.

De aktiviteter, der er beskrevet i denne meddelelse, hænger faktisk nøje sammen med de mål for Unionen, der blev fastsat på Det Europæiske Råds møde i Barcelona, navnlig som de fremgår af de generelle retningslinjer for de økonomiske politikker i 2002⁷. De gennemføres i øvrigt i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet og subsidiaritetsprincippet.

3. DE GENERELLE ERFARINGER

Det billede, der tegner sig i praksis, og som fremgår navnlig af tilsynsrapporten 2001 om aktiviteterne i tilknytning til det europæiske forskningsrum⁸, af udtalelsen fra EURAB⁹ om dette spørgsmål samt af tilsynsrapporten 2001 om rammeprogrammet¹⁰, er meget modsætningsfyldt.

De generelle erfaringer, der kan drages er:

- På grund af arten af de særlige karakteristika, der gør sig gældende for projektet om det europæiske forskningsrum, er de realiserede fremskridt ofte direkte afhængige af, i hvor høj grad medlemsstaterne har været mobiliseret omkring de forskellige temaer, samt af omfanget af deres deltagelse i de aktiviteter, der er iværksat omkring disse temaer
- Disse fremskridt sker så meget hurtigere som der er tale om et meget velafgrænset område, der danner grundlag for klart definerede aktiviteter på nationalt plan.

⁶ Kommissionens meddelelse "Mere forskning i Europa – Mod 3 % af BNP", KOM (2002) 499 af 11.9.2002

⁷ ECFIN/210/02

⁸ 2001 Specific Monitoring Report on European Research Area Activities (ERA)

⁹ European Research Advisory Board

¹⁰ 2001 Monitoring Report on the EU Framework Programme for Research and Technological Development

- En af årsagerne til, at der har kunnet finde en betydelig samordning sted om f.eks. spørgsmålet "kvinder og videnskab", er, at der her er tale om en problematik, der er kompleks i sin natur og med komplekse mekanismer, men som er klar i begrebsmæssig henseende, og som giver anledning til veldefinerede initiativer i medlemsstaterne. Det samme kan ikke siges om et spørgsmål som videnskabelig uddannelse, der dækker en række problemer, der er indbyrdes forbundet men alligevel særskilte, og som ikke behandles samlet på nationalt plan.
- Det er desuden sværere at realisere fremskridt, fordi andre politikker end forskningspolitikken indgår i ligningen. Med hensyn til forskernes mobilitet f.eks. hænger hindringerne for en reel fri bevægelighed for disse sammen med social- og arbejdsmarkedspolitikken (social sikring og pensioner), skattepolitikken osv.
- Meget ofte er de igangværende eller påtænkte aktiviteter knyttet til Unionens rammeprogram for forskning og afhængige af finansiering herfra. Denne tendens risikerer at blive mere udtalt med 6. rammeprogram på grund af de større finansielle ressourcer, der er afsat på dette område. Projektet om det europæiske forskningsrum kan imidlertid ikke reduceres til disse aktiviteter og bør pr. definition give anledning til en selvstændig dynamik, som overskrider disse rammer og er baseret på initiativer, der er uafhængige af rammerne.

Alt i alt giver den status og de erfaringer, der kan udledes af gennemførelsen af projektet om det europæiske forskningsrum anledning til midtvejs mellem en simpel videreførelse af de iværksatte aktiviteter og en fuldstændig omlægning af disse at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at give øvelsen et nyt afsæt ved at genskabe forbindelsen til den ånd, i hvilken den blev udformet, og til dens grundlæggende principper.

I dette perspektiv bør de generelle mål omfatte:

- **En betydelig styrkelse af medlemsstaternes deltagelse og af mobiliseringen af nationale aktiviteter**
- **En forøgelse af de iværksatte aktiviteter virkninger**
- **En konsolidering af de begrebsmæssige og politiske rammer, inden for hvilke projektet gennemføres.**

4. STYRKE OG OMLÆGGE DE IGANGVÆRENDE AKTIVITETER

Den detaljerede undersøgelse viser, at der er temmelig stor forskel på de fremskridt, der er gjort på de forskellige områder. Det fremgår af undersøgelsen, at det er nødvendigt generelt at styrke de igangværende aktiviteter, men også at omlægge nogle af dem.

4.1. Benchmarking af forskningspolitikkerne¹¹:

Benchmarking af forskningspolitikkerne er et grundlæggende element i "Lissabon-metoden" og dermed i projektet om det europæiske forskningsrum.

Målet er at bidrage til en forbedring af medlemsstaternes forskningspolitikker og samtidig styrke deres overordnede sammenhæng gennem sammenligning, udveksling og gensidig udnyttelse af hinandens erfaringer.

En første benchmarking er blevet gennemført med følgende resultater:

- Der er blevet fastlagt 20 kvantitative indikatorer, som gør det muligt at følge situationen i medlemsstaterne f.eks. med hensyn til forskningsudgifter, menneskelige ressourcer på dette område og økonomisk udnyttelse af resultaterne. Oplysningerne om 15 af disse indikatorer er blevet indsamlet og analyseret, og yderligere 5 indikatorer er ved at blive udviklet.
- Der er blevet gennemført analyser af 5 temaer: menneskelige ressourcer inden for forskning og udvikling; offentlig og privat finansiering; indvirkninger på den økonomiske konkurrenceevne og beskæftigelsen; videnskabelig og teknisk produktivitet; fremme af den videnskabelige kultur.
- Resultaterne af disse analyser og de henstillinger, de har resulteret i, viser, at der er behov for at styrke forskningsindsatsen i Unionen, hvis man vil nå de mål, der blev fastsat i Lissabon, navnlig med hensyn til private investeringer i forskning. Der blev i denne henseende taget hensyn til disse resultater i konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Barcelona.
- Resultaterne har endvidere været genstand for en omfattende formidling, så de kan behandles og drøftes på workshoper og konferencer, og de er blevet gjort offentligt tilgængelige¹².

Denne første benchmarking har ligeledes fungeret som pilotforsøg og har bidraget til at belyse de rammer, inden for hvilke benchmarkingen kan og bør gennemføres. To af de erfaringer, der kan drages i denne forbindelse, er, at det er absolut nødvendigt, at de berørte lande deltager aktivt, især er det nødvendigt med en tilstrækkelig mobilisering af ressourcer på nationalt plan til indsamling af data, og at det er vanskeligt at nå frem til brugbare konklusioner, hvis temaerne defineres for bredt.

¹¹ Kommissionens arbejdsdokumenter: "Development of an open method of co-ordination for benchmarking national research policies - Objectives, methodology and indicators", SEC 1842 af 3.11.2000; "Rapport om benchmarking af national forskningspolitik", SEK (2001) 1002 af 20.6.2001; "Benchmarking national RTD policies: first results", SEC (2002) 129 af 31.1.2002

¹² Website: <http://www.cordis.lu/rdt2002/era-developments/benchmarking.htm#results>

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Koncentrering af øvelsen omkring et begrænset antal målemner.** Til orientering kan de mulige temaer vælges blandt nedenstående: udvikling af menneskelige ressourcer til offentlig og privat forskning, navnlig mobilitetssatsen på alle niveauer og betingelserne for modtagelse af forskere fra andre europæiske lande; offentlige investeringer i grundforskning; foranstaltninger truffet af medlemsstaterne for at fremme private investeringer i forskning i overensstemmelse med Kommissionens meddelelse "Mere forskning i Europa - Mod 3% af BNP"¹³; samling af ressourcerne til forskning og udvikling i klynger på lokalt plan; offentlige politikker, der fremmer befolkningens kendskab til videnskab, og foranstaltninger, der træffes for at inddrage borgerne i debatten om forskningsspørgsmål.
- **Oprettelse af "pilotgrupper" for hvert af de valgte temaer** bestående af repræsentanter for de nationale forvaltninger og oprettelse af "arbejdsgrupper" med deltagelse af eksperter, der udpeges af medlemsstaterne, idet hvert tema "ledes" af et af de deltagende lande.

4.2. Kortlægning af ekspertise¹⁴

Målet med kortlægningen af ekspertise er på et bestemt niveau (forskningsenheder, eller endog forskerteam) at finde frem til den forskningskapacitet, der findes i Europa, herunder nærmere bestemt fremkommende kapacitet for at gøre de videnskabelige kredse og de politiske beslutningstagere bedre kendt med denne og for at fremme anvendelsen og formidlingen af ekspertise.

Der er blevet lanceret en pilotfase vedrørende de tre områder biovidenskaber, nanoteknologier og økonomiske videnskaber. Til dato er følgende resultater blevet nået:

- Færdiggørelse af øvelsen for økonomiske videnskaber, en endelig rapport er ved at blive udarbejdet
- Foreløbige resultater opnået på de to andre områder, konsoliderede resultater forventes at foreligge i november 2002.

Denne pilotfase har dog understreget en række alvorlige problemer af teknisk og metodologisk art. Som tingene forholder sig i øjeblikket, og som situationen ser ud med hensyn til gældende praksis inden for publicering og patenter, fremgår det af de tilgængelige oplysninger, at det kun er muligt at nå de ønskede resultater, hvis der investeres et betydeligt arbejde i forhold til den opnåede merværdi.

¹³ KOM (2002) 499 af 11.9.2002

¹⁴ Kortlægning af fremragende kompetence inden for forskning og teknologisk udvikling i Europa, SEK (2001) 434 af 12.3.2001

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Fortsat formidling af** resultaterne, de tilgængelige oplysninger vil kunne supplere de videnskabelige kredses, de politiske beslutningstageres, forvaltningernes og industriens eksisterende viden på dette område.
- **Evaluering af denne første fase**, idet målet er at klarlægge, hvorvidt det i rentabilitetsmæssig henseende vil være hensigtsmæssigt at videreføre øvelsen og udvide denne til andre områder.

4.3. Forskernes mobilitet¹⁵

De europæiske forskeres mobilitet er i princippet mulig inden for det indre marked i henhold til princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed, men den er i praksis meget begrænset på grund af mange former for hindringer: lovgivningsmæssige og administrative, praktiske, kulturelle og sproglige, informationsmæssige osv. De aktiviteter, der er iværksat omkring dette tema, har til formål at fjerne disse hindringer.

Den første kategori af midler, der kan anvendes med dette formål for øje, er finansielle incitament. I denne henseende bemærker man, at de midler, der er afsat til støtte til mobilitet i 6. rammeprogram, er næsten fordoblet, og at de former for støtte, der tilbydes, er blevet mere forskelligartede, ligesom de er blevet tilpasset i to henseender: stipendierne er blevet udvidet til at omfatte hele forskernes karriere, og deres varighed er blevet forlænget.

Den anden kategori af midler er de juridiske instrumenter. Da mobiliteten blandt statsborgere fra tredjelande endnu ikke er organiseret på europæisk plan, er det endnu vanskeligere at sikre mobilitet for forskere fra tredjelande i Fællesskabet end at sikre europæiske forskeres mobilitet. Adgang for forskere fra tredjelande er oven i købet kun omfattet af særlige bestemmelser i to medlemsstater. I løbet af 2002 er der blevet lanceret drøftelser af indrejse- og opholdsbetingelserne for forskere fra tredjelande med det formål at fremme deres adgang til og lette deres mobilitet inden for Den Europæiske Union.

Der er endvidere blevet iværksat en række aktiviteter på andre niveauer i forbindelse med en samordning af medlemsstaternes politikker på området. På baggrund af de fremskridt, der er gjort til dato på dette område, kan især nævnes:

- Udvikling af et europæisk net af mobilitetscentre (omkring 40 institutioner), der har til opgave at yde forskerne praktisk støtte og bistand (forberedelserne er ret langt fremskredne, og lanceringen vil derfor finde sted i begyndelsen af 2003)
- Udvikling af et elektronisk informationssystem om beskæftigelsesmuligheder for forskere og om lovgivningsmæssige og administrative bestemmelser i Unionens medlemsstater – "Researcher's Mobility Web Portal" – (pilotfase frem til efteråret 2002, operationelt fra starten af 2003, vil blive iværksat i

¹⁵ Kommissionens meddelelse "En mobilitetsstrategi for det Europæiske forskningsrum", KOM (2001) 331 af 20.6.2001

forbindelse med det unikke websted for information om faglig mobilitet, som Det Europæiske Råd i Barcelona ønskede oprettet senest ved udgangen af 2003).

Som alle de øvrige kategorier af berørte personer, drager forskerne fordel af den igangværende revision (forenkling og udvidelse) af den eksisterende fællesskabslovgivning om samordning af de sociale sikringsystemer (forordning 1408/71).

Planlagte og mulige aktiviteter

- Fremlæggelse i løbet af 2003 af foranstaltninger, der har til formål at lette tredjelandes forskeres adgang til og ophold i Fællesskabet og udvidelse af arbejdskraftens frie bevægelighed til at omfatte dem, herunder om nødvendigt indførelse af en videnskabelig opholdstilladelse på europæisk plan.
- **Fremlæggelse af et analysedokument indeholdende anbefalinger og handlingsforslag vedrørende forskernes karriereforløb:** metoder til rekruttering og evaluering af resultater, vilkår for mobilitet mellem den offentlige og den private sektor osv.

4.4. Forskningsinfrastrukturer¹⁶

Forskningsinfrastrukturerne er et område, der om noget kræver en fælleseuropæisk fremgangsmåde på grund af de finansielle beløb, der er involveret, og på grund af behovet for at forsyne dem med midler til at levere deres tjenesteydelser i en europæisk skala.

Spørgsmålene i tilknytning til de store infrastrukturer kan faktisk ikke behandles effektivt på nationalt plan. Behovene på dette område bør fastlægges på europæisk plan, og det er ligeledes her beslutningerne bør træffes.

Indsatsen omkring dette tema har til formål at fremme den gradvise udvikling af en europæisk politik på området. Som eksempler på de fremskridt, der er gjort, kan nævnes:

- Styrkelsen og diversificeringen af Unionens aktiviteter til støtte for adgang til forskningsinfrastrukturer i Europa og til deres drift i 6. rammeprogram.
- Oprettelse af et *Strategisk europæisk forum om forskningsinfrastrukturer*, der skal lette udviklingen af en europæisk politik på området øget udnyttelse af forskningsinfrastrukturer i Europa samt multilaterale initiativer på dette område.
- En første række af arbejder er blevet iværksat omkring tre temaer: lasere med frie elektroner (fjerde generation af strålingskilder), neutronkilder, havundersøgelsesskibe.

¹⁶ Europa-Kommissionens arbejdsdokument "A European Research Area for Infrastructures", SEC (2001) 356 af 27.2.2001

Medlemmerne af det europæiske forum om infrastrukturer har dog ikke systematisk beslutningsmyndighed inden for dette område på nationalt plan. Forummet afgiver oven i købet ingen udtalelser i øjeblikket, hverken til Rådet eller til Kommissionen. Og det har ikke nogen muligheder for formelt at påvirke beslutningerne endside træffe dem¹⁷.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Fremlæggelse af forslag om indførelse af formelle mekanismer for fælles beslutningstagning i det europæiske forum om infrastrukturer og til udtalelser til medlemsstaterne**, som beslutningerne på dette område afhænger af.

4.5. Etablering af netværk mellem nationale forskningsprogrammer¹⁸

I den del af konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Lissabon, der er helliget det europæiske forskningsrum, lægges der stor vægt på etablering af netværk mellem nationale forskningsprogrammer.

Dette kan gøres på forskellige måder, lige fra en simpel udveksling af information til en fælles gennemførelse af programmer med støtte fra Unionen i henhold til artikel 169 i traktaten, og en sådan etablering af netværk udgør rent faktisk et af de mest effektive og emblematiske midler til at realisere det europæiske forskningsrum. Som eksempel på de fremskridt, der er gjort på dette område, kan nævnes:

- Medlemsstaternes identifikation af fire områder, hvor der findes muligheder for en gensidig åbning af deres programmer, og hvor der er en stor interesse i at gøre det: marine videnskaber, kemi, genomforskning i planter og astrofysik
- Medtagelse af en ordning for finansiel støtte fra Unionen til initiativer med henblik på etablering af netværk og gensidig åbning af programmer i 6. rammeprogram: med et budget på 160 mio. EUR vil ERA-NET ordningen gøre det muligt at finansiere samordningsaktiviteter på flere niveauer, fra udveksling af alle former for information til forvaltning af fælles programmer
- Udformning af et elektronisk informationssystem om forskningsprogrammer og nationale og regionale støtteinstrumenter på dette område i form af en central adgang til de eksisterende informationssystemer i medlemsstaterne, som på sigt kan bidrage til en yderligere harmonisering af disse
- Forslaget om i henhold til artikel 169 i traktaten at oprette en platform for kliniske forsøg inden for bekæmpelse af infektionssygdomme i tilknytning til fattigdom (malaria, AIDS, tuberkulose) omfattende en lang række tredjelande¹⁹

¹⁷ Rådets konklusioner af 15. juni om infrastrukturene i det europæiske forskningsrum anmoder blot Kommissionen om regelmæssigt at aflægge beretning for Rådet om de fremskridt, der gøres på dette område.

¹⁸ Kommissionens meddelelse "Rammeprogrammet og det europæiske forskningsrum: iværksættelse af artikel 169 og etablering af netsamarbejde mellem de nationale forskningsprogrammer", KOM (2001) 282 af 30.5.2001

¹⁹ Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets beslutning om Fællesskabets deltagelse i et forsknings- og udviklingsprogram, der iværksættes af flere medlemsstater og Norge, med det formål at

og undersøgelse af andre muligheder for aktiviteter baseret på denne mekanisme, navnlig på områderne styring af og kontrol med flytrafikken (ATM/ATC) eller bæredygtig udvikling.

Til trods for de første resultater, der således er opnået, er medlemsstaternes og de nationale forvaltningers deltagelse i de forskellige aktiviteter fortsat generelt set begrænset.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Videreførelse af de bestræbelser, der udfoldes for at gennemføre de aktiviteter baseret på artikel 169**, der i øjeblikket befinder sig i undersøgelsesfasen, og udforskning af de eksisterende muligheder på dette plan på andre områder (f.eks. nanoteknologier).
- **Undersøgelse af mulighederne for at anvende artikel 169 til at gennemføre regionalt samarbejde** mellem lande, der deltager i rammeprogrammet, som geografisk ligger tæt på hinanden, og som er forenet af historien eller fælles problemer, f.eks. nogle af Unionens medlemsstater eventuelt sammen med associerede kandidatlande, lande i middelhavsområdet eller i det baltiske område.
- **Oprettelse af et debatforum for de ansvarlige for de store, nationale forskningsorganisationers strategi.**

4.6. Styrkelse af de private investeringer i forskning

Konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Lissabon i marts 2000 opfordrede til, at der gøres det nødvendige for i Europa at skabe et klima, der er mere favorabelt for private investeringer i forskning. I konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Barcelona var fastsat det mål, at Unionen inden 2010 skulle øge sin forskningsindsats til så tæt på 3 % af BNP som muligt. Den vigtigste stigning i forhold til de nuværende 1,9 % bør komme fra en styrkelse af de private investeringer, der bør øges, så de udgør 2/3 af den samlede indsats.

I forlængelse af disse konklusioner fremlagde Kommissionen meddelelsen "Mere forskning i Europa - Mod 3% af BNP"²⁰. Denne meddelelse, som havde til formål at lancere debatten om de midler, der skal tages i anvendelse for at nå dette mål, gennemgår de mulige og nødvendige aktiviteter, der skal træffes med dette formål for øje for på en koordineret måde at mobilisere de forskellige berørte politikker på nationalt og europæisk plan.

Parallelt hermed har Kommissionen og Den Europæiske Investeringsbank (EIB)/Den Europæiske Investeringsfond (EIF) truffet de foranstaltninger, der er nødvendige for at yde en supplerende eller kombineret indsats til støtte for forskning og privat investering på dette område i Europa. Gøres der status over denne indsats, kan især nævnes:

udvikle nye kliniske tiltag til bekæmpelse af HIV/AIDS, malaria og tuberkulose gennem et langsigtet partnerskab mellem Europa og udviklingslandene, KOM (2002) 474 af 28.8.2002
KOM (2002) 499 af 11.9.2002

- Underskrivelsen den 7. juni 2001 af et fælles memorandum om udvikling af synergier mellem rammeprogrammet for forskning og BEI's initiativ Innovation 2000 inden for støtte til forskning og udnyttelse af resultaterne heraf, til forskningsinfrastrukturer og til investeringer i højteknologiske virksomheders forskning
- BEI's og Kommissionens fælles udvikling af to nye instrumenter til finansiel støtte til forskning, nemlig en låneordning for mellemstore virksomheder (operationel) eller en mekanisme (i forberedelsesfasen) til finansiering af strategiske forsknings- og udviklingsprojekter med mange partnere
- En betydelig forøgelse af BEI's investeringer i forskning (4,6 mia. EUR i godkendte lån siden begyndelsen af 2000 mod kun 245 mio. EUR i perioden mellem 1990 og 1999) til finansiering af forskningsinfrastrukturer (f.eks. Turku, i Finland), til teknologiparker (navnlig i Madrid) og til inkubatorer (som f.eks. et lån på 61 mio. EUR til udnyttelse af resultaterne fra det europæiske molekylærbiologiske laboratorium i Heidelberg).

Planlagte og mulige aktiviteter

– Kommissionens fremlæggelse af en ny meddelelse om målet på 3 % indeholdende detaljerede handlingsforslag især på grundlag af konklusionerne fra den brede debat, der vil finde sted om dette emne, og konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i foråret 2003. – BEI og Kommissionen fælles udvikling af en række supplerende instrumenter (lån, støttemekanismer til risikokapital og garantisystemer), tilpasset finansieringen af forsknings- og innovationsaktiviteter, som skal anvendes i synergi med rammeprogrammets aktiviteter.

4.7. Intellektuel ejendomsret

Status over gennemførelsen af det europæiske forskningsrum på området intellektuel ejendomsret viser blandede resultater.

På den negative side kan nævnes den fortsatte blokering af drøftelserne i Rådet om forslaget om indførelse af et europæisk patent, idet uenigheden især drejer sig om spørgsmålet om anvendelse af sprog og oversættelsesordningerne, de nationale patentkontorers rolle og spørgsmålet om den fælles jurisdiktion, der skal oprettes.

Parallelt hermed er de første skridt i retning af en mere effektiv behandling af spørgsmål omkring intellektuel ejendomsret i forbindelse med forskning i Europa imidlertid blevet taget:

- Fremsættelse af forslag, vedtagelse eller gennemførelse af lovgivningsforanstaltninger med det formål at fremme udviklingen af mere effektive og harmoniserede rammer for intellektuel ejendomsret i Europa på specialiserede områder såsom bioteknologi eller software

- Høring af de berørte kredse om visse specifikke lovgivningsmæssige aspekter²¹ eller om det kontroversielle spørgsmål om "henstand".
- Indledning af en proces til påvisning og formidling af god praksis og erfaringer i forbindelse med ordninger vedrørende intellektuel ejendomsret, der finder anvendelse på offentlig forskning, beskyttelse og udnyttelse af resultaterne af universitetsforskningen og samarbejde mellem universiteterne og industrien.

Planlagte og mulige aktiviteter

– Indførelse af et fællesskabspatent sådan som Det Europæiske Råd har krævet. – Videreførelse af de aktiviteter, der er iværksat for at tilpasse og harmonisere systemerne til beskyttelse af intellektuel ejendomsret på europæisk plan samt for at sikre, at der anvendes passende beskyttelsesstandarder på internationalt plan (som f.eks. de standarder, der er fastlagt med ADPIC-aftalen i Verdenshandelsorganisationen (WTO) og inden for Verdensorganisationen for intellektuel ejendomsret (WIPO)). – Styrkelse og uddybning af udvekslingerne af erfaringer og god praksis med hensyn til beskyttelse af viden og overførsel af teknologier, navnlig inden for rammerne af samarbejdet mellem universiteterne og industrien. – Aktiviteter til støtte for uddannelse af forskere, navnlig universitetsforskere, inden for intellektuel ejendomsret og overførsel af teknologi.

4.8. Et transeuropæisk, elektronisk forskningsnet

De fremskridt, der er gjort i retning af at skabe et højtydende transeuropæisk net for videnskabelig kommunikation i elektronisk form, forfølges navnlig med:

- Lancering af omkring 20 aktiviteter vedrørende udvikling af systemer baseret på "Grid"-teknologien til distribueret informationsbehandling, navnlig af "DataGrid"-projektet inden for fysik: det ledes af 4 nationale institutioner og 2 europæiske (CERN og et institut under ESA) og har i alt 17 tilknyttede forskningsorganisationer inden for fysik, som deltager i massive udvekslinger af data med høj hastighed.
- Afsættelse af midler i 6. rammeprogram i størrelsesordenen 100 mio. EUR på det prioriterede tematiske område "Teknologi i informationssamfundet" og i størrelsesordenen 200 mio. EUR til afsnittet "Forskningsinfrastrukturer" til støtte for udviklingen af GRID i Europa og videreførelsen af GEANT-projektet om etablering af forbindelser mellem højtydende elektroniske net på nationalt plan.

²¹ Eksempel: Høring af den højtstående europæiske gruppe vedrørende biovidenskaber om spørgsmålet om anvendelse af direktivet på bioteknologiske opfinders patentbarhed og bidrag til Kommissionens meddelelse "Evaluerings af, hvilke følger det har for den genteknologiske grundforskning, at dokumenter, hvis indhold kunne være patenterbart, ikke offentliggøres eller offentliggøres sent, i henhold til artikel 16, litra b), i direktiv 98/44/EF om retlig beskyttelse af bioteknologiske opfindelser", KOM (2002) 2

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Udvikling af arkitekturer af GRID-typen på andre områder** end partikelfysik i Europa, navnlig astrofysik, biologi, genomforskning og opstilling af modeller for klimaændringer på verdensplan.
- **Udvidelse af disse net til kandidatlandene.**
- **Videreførelse og færdiggørelse ved hjælp af GEANT-projektet af etableringen af forbindelser mellem nationale, elektroniske net** for forskning og undervisning med det formål at stille et højtydende, paneuropæisk højhastighedsnet til rådighed.

4.9. Det europæiske forskningsrums internationale dimension²²

I forlængelse af Kommissionens meddelelse om dette emne er der blevet truffet adskillige initiativer for at tage hensyn til og udnytte det europæiske forskningsrums internationale dimension og åbenhed.

Som eksempler på udviklingen på dette område kan især nævnes:

- I 6. rammeprogram: den betingelsesløse åbning af den tematiske del til at omfatte samtlige tredjelande, i visse tilfælde med mulighed for adgang til den tilsvarende finansiering, indførelse af en dobbelt stipendieordning for forskere fra tredjelande, der rejser til Unionen, og for forskere fra Unionen, der rejser til tredjelande; omlægningen af Unionens forskningsaktiviteter på området nuklear fusion på grundlag af Europas integrerede deltagelse i det internationale ITER-projekt (International Thermonuclear Experimental Reactor)
- Udviklingen af et elektronisk informationssystem om indrejse- og opholdsbetingelserne i medlemsstaterne for forskere fra tredjelande
- Som supplement til den integrerede aktivitet, der gennemføres i forbindelse med samarbejdet med Rusland inden for rammerne af INTAS og det internationale ISTC-initiativ²³, er der udviklet samordnede og koordinerede fremgangsmåder mellem Fællesskabet og medlemsstaterne inden for rammerne af Unionens videnskabelige og teknologiske dialog med de store regionale blokke af tredjelande: middelhavslandene, landene i Latinamerika og ASEAN-landene
- Tilnærmelsen mellem Unionen og AVS-landene inden for forskning med afholdelsen i juli 2002 af et AVS-EU forum om forskning i bæredygtig udvikling.

Planlagte og mulige aktiviteter

²² Meddelelse fra Kommissionen - Det europæiske forskningsrums internationale dimension, KOM(2001)346 af 25.6.2001

²³ International Science and Technology Center

- **Oprettelse af et debatforum inden for internationalt videnskabeligt samarbejde i stil med det europæiske forum om infrastrukturer** for, at medlemsstaterne på en mere sammenhængende og koordineret måde kan deltage i de internationale samarbejdsinitiativer, der gennemføres på internationalt plan: internationale programmer om den globale ændring og støtte til Kyoto-aftalen; aktiviteter, der gennemføres inden for rammerne af G8; internationale initiativer om etiske spørgsmål.
- **Indførelse af mere effektive informationsudvekslings- og planlægningsmekanismer inden for politikker vedrørende internationalt, videnskabeligt samarbejde**, f.eks. netværk med deltagelse af videnskabelige og teknologiske rådgivere fra medlemsstaternes repræsentationer (og Unionens, når det er relevant) i tredjelande, der tager udgangspunkt i initiativer, der er truffet i nogle tredjelandes hovedstæder f.eks. Feast-forummet i Australien²⁴.
- **Undersøgelse af mulighederne for en kombineret anvendelse af de finansielle støtteordninger til mobilitet blandt forskere fra tredjelande i Unionen, som findes på nationalt og europæisk plan:** en mulighed i denne forbindelse kunne være at tildele de nationale stipendier en fællesskabsbonus f.eks. på betingelse af, at forskeren opholder sig ved laboratorier i flere af Unionens medlemsstater, hvilket vil gøre det muligt at tiltrække særligt fremtrædende forskere samtidig med, at forbindelserne mellem laboratorierne styrkes.

4.10. Det europæiske forskningsrums regionale dimension²⁵

De fremskridt, der er gjort på dette plan som resultat af Kommissionens meddelelse om det europæiske forskningsrums regionale dimension, omfatter:

- Lancering af en debat om dette tema i de berørte kredse, en debat, der dog i det væsentlige er begrænset til regionale beslutningstagere og aktører i streng forstand, mens medlemsstaternes deltagelse er begrænset
- Medtagelse af flere bestemmelser i 6. rammeprogram, der skal fremme hensyntagen til den regionale dimension, eller som gør det lettere at opnå "hjemvendelsesstipendier", medtagelse af koordineringsinitiativer, regionale forskningsprogrammer, muligheder for at kombinere rammeprogrammets finansiering med finansiering fra strukturfondene i mål nr. 1-regioner i ERANET støtteordningen og diversificering af aktiviteterne til støtte for forskningen i SMV'er
- Bevidstgørelse i Unionens og kandidatlandenes regioner om situationen omkring forskning og samarbejde på dette område, der f.eks. resulterer i et møde om dette emne mellem Unionens 180 regioner i november 2002.

²⁴ Forum for European-Australian Science and Technology cooperation

²⁵ Meddelelse fra Kommissionen – "Det Europæiske forskningsrums regionale dimension", KOM (2001) 549 af 3.10.2001

- En betydelig forøgelse af strukturfondenes støtte til forskning, teknologisk udvikling og innovation, og navnlig planerne om at afsætte omkring 11 mia. EUR på dette område til mål nr. 1-regionerne i perioden 2000-2006.
- Undersøgelse af de konkrete muligheder for tværregionalt samarbejde f.eks. mellem de af Unionens regioner, der er beliggende i den yderste periferi.
- Udvikling af systematiske erfaringsudvekslinger inden for regionalt, videnskabeligt og teknologisk fremsyn, idet det er tanken at oprette en europæisk sammenslutning af regioner på dette område.

Alt i alt er disse fremskridt dog fortsat begrænsede både i omfang og med hensyn til de aspekter, der tages i betragtning. Der må altså gøres en særlig indsats, så der kan tages yderligere hensyn til det europæiske forskningsrums regionale dimension.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **En mere systematisk anvendelse af mekanismer, der gør det muligt at styrke de tværregionale samarbejde: forskningssamarbejde** mellem geografisk tætliggende regioner med samme profil eller med fælles interesser og samarbejde mellem regioner på forskellige stadier af teknologisk udvikling i form af f.eks. initiativer til overførsel af viden og teknologi fra "centres of excellence".
- **Styrkelse og diversificering af støtteforanstaltninger, der kombinerer fællesskabsfinansiering og national finansiering** til initiativer til udvikling af regionale inkubatorer for teknologivirksomheder f.eks. efter modellen med biovalleys inden for bioteknologi.
- **Gennemførelse af undersøgelser af behov og prioriteter i kandidatlandenes regioner** inden for forskning, forskningsinfrastrukturer og videnskabs- og innovationspolitikker.

4.11. Spørgsmål omkring videnskab og samfund²⁶

Det generelle mål med de aktiviteter, der gennemføres omkring dette emne, er at forbedre forbindelserne mellem videnskaben og samfundet i Europa ved at fremme den nationale indsats og styrke koordineringen inden for de forskellige berørte områder: spørgsmålet om videnskabelig ekspertise og risiko, etiske aspekter, dialogen med borgerne og befolkningens kendskab til videnskab, videnskabens tiltrækningskraft over for de unge, kvindernes rolle og stilling inden for videnskab og forskning.

I forlængelse af den debat, der fandt sted på grundlag af debatoplægget om dette emne, er en handlingsplan omfattende 38 aktiviteter blevet fremlagt og drøftet, og gennemførelsen af den er begyndt²⁷. På grund af tidspunktet for lanceringen af denne

²⁶ Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene "Videnskab, samfund og borgere I Europa", SEK (2000) 1973 af 14.11.2000, Meddelelse fra Kommissionen "Handlingsplan - Videnskab og samfund", KOM (2001) 714 af 4.12.2001

²⁷ Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene: "Kvinder og videnskab: Kønsperspektivet som løftestang for en reform af videnskaben", SEK (2001) 771 af 15.5.2001.

handlingsplan befinder den sig dog fortsat i den indledende fase. De fremskridt, der til dato er gjort på dette komplekse og heterogene område, som ikke er særlig struktureret på nationalt plan, hvor stort set identiske problemer giver anledning til nogle gange meget forskellige fremgangsmåder, er altså begrænsede.

Der er blevet indledt en proces med udveksling af information og god praksis i de tematiske arbejdsgrupper, som hver især ledes af en medlemsstat, der har særlig interesse i den pågældende problematik. Der er gjort fremskridt på området "kvinder og videnskab" med oprettelsen af en gruppe, som skal undersøge kvindelige videnskabsfolks situation i kandidatlandene, og med den rapport om kvinder inden for industriel forskning, som vil blive offentliggjort inden længe.

Indføjelser af en aktionsdel "Videnskab og samfund" i 6. rammeprogram skulle endvidere gøre det muligt at lancere en række fælles projekter samt aktiviteter såsom etablering af netværk, udveksling og koordinering på de forskellige områder.

For at sikre en reel hensyntagen til denne dimension i det europæiske forskningsrum bør der i forbindelse med gennemførelsen af handlingsplanen om videnskab og samfund lægges særlig vægt på aktiviteter vedrørende de aspekter, der til dato er blevet taget mindst hensyn til, f.eks. spørgsmålet om en offentlig debat om videnskab eller spørgsmålet om offentlighedens kendskab til videnskab og skoleundervisningen på dette område.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Initiativer, der har til formål på europæisk plan og i Europa at fremme drøftelserne, debatten og indsatsen på området videnskabelige udtalelser** til de politiske beslutningstagere og dialogen mellem forskere og borgere.
- **Etablering af netværk på europæisk og nationalt plan inden for videnskabelig uddannelse mellem de berørte parter** fra skolesystemerne, universiteterne og det videnskabelige samfund vedrørende spørgsmål som f.eks. undervisning i videnskab og uddannelse af videnskabelige lærere.

5. NYE PERSPEKTIVER

5.1. Skabe gode betingelser for en reel samordning af forskningspolitikkerne

Samordning af de nationale forskningspolitikker er et centralt element i projektet om det europæiske forskningsrum. For ikke længe siden blev der lanceret to initiativer på dette plan. Det første vedrørte forskning i TSE (overførbare spongiforme encephalopatii)²⁸. De øverste ansvarlige for forskningen på dette område på nationalt plan var samlet. Der blev udarbejdet en oversigt over den forskning, der udføres omkring dette emne, og denne oversigt blev offentliggjort. Manglende viden og emner, der skulle danne grundlag for indgående forskning, blev påvist, og det samme gjorde mulighederne for synergier mellem nationale aktiviteter. Alt dette fremmede udviklingen af betingelser for en nøje samordning.

²⁸ Meddelelse fra Kommissionen om europæiske forskningsaktiviteter vedrørende overførbare spongiforme encephalopatii (TSE), KOM (2001) 323 af 12.6.2001

Efter samme model blev der lanceret et initiativ inden for forskning i støtte til bekæmpelse af bioterrorisme. Resultaterne af dette initiativ er til dato mere begrænsede, idet de nationale organisationer er mindre tilbøjelige til at dele deres informationer på dette område på grund af deres følsomhed i forsvarsmæssig henseende. I begge tilfælde skyldes mobiliseringen dog i vid udstrækning den krisesituation, i hvilken disse aktiviteter er blevet iværksat. Det er vigtigt at skabe betingelser, som gør det muligt at sikre en tilsvarende samordning på de betingelser, der normalt gør sig gældende for forskningen.

Projektet om det europæiske forskningsrum gennemføres navnlig ved hjælp af den "åbne koordineringsmetode", som Det Europæiske Råd fastlagde i Lissabon som Unionens aktionsform på alle de områder, der har tilknytning til målet om, at Unionen inden 2010 skal gøres til den mest konkurrencedygtige videnbaserede økonomi i verden.

Denne metode er baseret på følgende principper: fastsættelse af generelle mål og retningslinjer på unionsplan, omsætning af disse generelle mål til specifikke mål og specifikke politiske aktiviteter for hver enkelt medlemsstat, fastsættelse af kvantitative og kvalitative indikatorer, benchmarking af resultaterne og politikkerne på nationalt og regionalt plan på det pågældende område, udveksling af information og erfaringer samt af bedste praksis.

Denne fleksible metode, hvis gennemførelse omfatter en variabel geometrisk del, har et potentiale, som endnu ikke er blevet fuldt udnyttet, til at realisere det europæiske forskningsrum, idet størstedelen af aktiviteterne ofte indskrænkes til udveksling af information og erfaringer.

For at der kan skabes konkrete betingelser for en reel, permanent og generel samordning med en betydelig rækkevidde, ser det ud til, at det er nødvendigt at tage endnu et skridt i retning af en mere bestemt og eksplicit indsats.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Fastlæggelse af en formel mekanisme til samordning af de pågældende forskningspolitikker generelt** i en form, som skal klarlægges. Denne mekanisme kunne tage udgangspunkt i de eksisterende bestemmelser i traktaten f.eks. i form af årlige nationale rapporter om gennemførelsen af de retningslinjer, der anvendes inden for den økonomiske politik og beskæftigelsespolitikken.
- **I denne forbindelse anvendelse af den åbne koordineringsmetode i sin fulde form**, idet der ikke spares på de to første faser: fastsættelse af fælles mål og omsætning af disse i specifikke mål.
- **Indførelse af en struktur, som kan sikre denne samordning på en effektiv måde.** Siden oprettelsen af CREST²⁹ falder denne opgave teoretisk set ind under dette udvalgs mandat. CREST har imidlertid ikke til dato varetaget denne opgave fuldt ud. For at det kan gøre dette, må der foretages ændringer af

²⁹

Comité de la Recherche Scientifique et Technique

dets organisation i form af sammensætning (de nationale forvaltningers repræsentation på højeste ansvarsniveau) samt af dets funktionsmåde.

5.2. Anvende de lovgivningsmæssige instrumenter bedre

Ud over redskaber som den åbne koordineringsmetode og de finansielle støtteforanstaltninger råder Unionen i forbindelse med projektet om det europæiske forskningsrum over en tredje kategori af instrumenter, som udgøres af de lovgivningsmæssige instrumenter, sådan som de anvendes til gennemførelse af fællesskabspolitikkerne, navnlig gennemførelsen af det indre marked (direktiver, forordninger, henstillinger).

Der gennemføres aktiviteter for at fremme en større hensyntagen til forskningsbehovene i fællesskabslovgivningerne på området f.eks. om intellektuel ejendomsret, statsstøtte (revision af fællesskabsrammerne for statsstøtte) eller konkurrence.

Alt i alt er de lovgivningsmæssige instrumenter dog kun blevet anvendt i begrænset omfang i forbindelse med aktiviteter, der er lettere at gennemføre, eller som kun skal betragtes som forberedende aktiviteter som f.eks. udveksling af information.

Planlagte og mulige aktiviteter

– **Øget anvendelse af lovgivningsmæssige foranstaltninger der, hvor de udgør det mest effektive middel** f.eks. på området mobilitet blandt forskere, navnlig adgang for forskere fra tredjelande til Unionen og disses bevægelighed inden for Unionen. Et andet område, hvor resultaterne afhænger af, at der oprettes et positivt lovgivningsmæssigt og administrativt klima på europæisk og nationalt plan er aktiviteter, der fremmer private investeringer i forskning til støtte for målet om at øge den samlede europæiske forskningsindsats til 3 % af Unionens BNP.

5.3. Optimere virkningerne af de europæiske samarbejdsinitiativer

En gruppe forkæmpere for projektet om det europæiske forskningsrum, som skal spille en vigtig og specifik rolle i dette foretagende, udgøres af de store operatører inden for europæisk samarbejde.

Med det formål at optimere deres indsats ved at angribe de fælles problemer på en mere koordineret måde i overensstemmelse med en henstilling fremsat i meddelelsen om det europæiske forskningsrum i januar 2000 har flere store centre og organisationer inden for videnskabeligt og teknologisk samarbejde i Europa (CERN, ESA, EMBL, ESO, ESRF, ILL, EFDA)³⁰ dannet sammenslutningen EIROFORUM.

På rumfartsområdet, hvor forskningen spiller en central rolle, må der forventes nogle meget væsentlige resultater af Unionens og ESA's fælles bestræbelser på at gennemføre GALILEO-projektet inden for satellitstyret navigation og GMES³¹ inden

³⁰ CERN: Den Europæiske Organisation for Højenergifysik; ESA: Agence Spatiale Européenne; EMBL: Det Europæiske Molekylærbiologiske Laboratorium; ESO: Den Europæiske Organisation for Astronomisk Forskning vedrørende den Sydlige Stjernehimmel; ESRF: Laboratoire Européen de Rayonnement Synchrotron; ILL: Institut Laue-Langevin; EFDA: European Fusion Development Agreement

³¹ Global Monitoring of Environment and Security

for miljøovervågning og sikkerhed og på at udvikle en egentlig europæisk rumpolitik³².

Samtidig bør der gøres en særlig indsats for at forbedre fordelingen af opgaver og for at styrke forbindelserne og synergierne mellem samarbejdsstrukturer og -instrumenter, der er baseret på samarbejde mellem nationale organisationer og team: ud over Unionens rammeprogram for forskning er de mest velkendte initiativer på dette plan Eurêka, COST³³-samarbejdet og Europæisk Videnskabssammenslutnings aktiviteter (FES).

De nationale forskningsorganisationer har endvidere drøftet oprettelsen af en europæisk støttestruktur for grundforskning. En sådan struktur, som skulle styrke Europas kapacitet og indsats på dette område, ville blive baseret på de eksisterende strukturer og instrumenter på nationalt og europæisk plan. Denne struktur, der kunne tage form af et "Europæisk forskningsråd", ville kunne mobilisere en kombination af offentlige og private midler. Dens interesse ville være en direkte funktion af dens merværdi i form af kapacitet til at styrke ekspertise, koordinering af nationale bestræbelser og finansiering.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Styrkelse og diversificering af forbindelserne mellem Unionens aktiviteter og Europæisk Videnskabssammenslutnings aktiviteter** navnlig inden for rammerne af støtteforanstaltninger til etablering af netværk mellem nationale forskningsaktiviteter med en planlagt støtte på 20 mio. EUR til Eurocores-initiativet³⁴.
- **Omstrukturering af COST-samarbejdet** med ændring af betingelserne for forvaltning af de pågældende aktiviteter og en indsats for at styrke disse aktiviteter indvirkninger takket være en ændring af betingelserne for udvælgelse af temaer og for kontrol med den videnskabelige kvalitet.
- **En videreførelse af den diversificering af samarbejdet mellem Unionens aktiviteter og Eurêka**, som har kunnet observeres i de seneste tre år.

5.4. Inddrage kandidatlandene fuldt ud

Lige fra starten blev det slået fast, at projektet om det europæiske forskningsrum (som de østeuropæiske lande, der ikke er medlemmer af Unionen, i øvrigt i princippet er associerede med) skulle inddrage kandidatlandene fuldt ud.

Kandidatlandene, der i princippet lige fra starten er fuldt associerede med samtlige aktiviteter, der gennemføres på dette område, er gradvist blevet inddraget mere og mere heri i konkret og praktisk henseende.

³² Kommissionens meddelelser om "Europa og rummet: Et nyt kapitel", KOM (2000) 597 af 27.9.2000 og "Mod en europæisk rumpolitik", KOM (2001) 718 af 7.12.2001

³³ Europæisk samarbejde om videnskabelig og teknisk forskning

³⁴ Eurocores er en ordning af fælles programmer, der gennemføres i fællesskab af mindst fire nationale forskningsorganisationer. 6 nøgleforanstaltninger er ved at blive gennemført eller er under forberedelse inden for fysik og ingeniørvidenskab, biovidenskaber, miljøvidenskaber og terrestriske videnskaber samt humanistiske videnskaber.

Kandidatlandene deltog i Unionens 5. rammeprogram for forskning og bør endvidere deltage i 6. rammeprogram på vilkår, der stiller dem på fuldstændig lige fod med medlemsstaterne.

Men af årsager, der navnlig har rod i forskningssystemernes situation i disse lande, den måde, de er organiseret på, og den mangel på ressourcer, de lider under, er integreringen af kandidatlandene i det europæiske forskningsrum, som er ved at blive etableret, dog fortsat temmelig teoretisk.

Unionen og dens medlemsstater bør altså i fællesskab bestræbe sig på at hjælpe kandidatlandene til at deltage på en mere betydningsfuld måde i de aktiviteter, der gennemføres inden for rammerne af det europæiske forskningsrum, og til at blive bedre integreret i et mere velstruktureret europæisk forskningsnet.

De aktiviteter, der skal gennemføres, vedrører i vid udstrækning de personer, som deltager i forsknings- og innovationsprocessen samt i gennemførelsen af forskningspolitikkerne: forskere, højtstående tjenestemænd, administratorer, navnlig de kommende generationer, som bør have adgang til den bedste viden og ekspertise på det videnskabelige såvel som på det forskningspolitiske område, der er tilgængelig i Unionen.

Sådanne aktiviteter er planlagt i 6. rammeprogram. FFC har udfoldet særlig store bestræbelser på dette område. Og nogle aktiviteter, der gennemføres med samme mål for øje, gennemføres på nationalt plan. Disse bestræbelser bør styrkes og optimeres.

Planlagte og mulige aktiviteter

- **Undersøgelse og drøftelse af mulighederne for en kombineret anvendelse af aktiviteter på europæisk plan og på nationalt plan for at hjælpe kandidatlandene til at styrke deres kapacitet** på det forskningspolitiske område og inden for forvaltning af forskningsaktiviteter: rammeprogrammets aktiviteter (støtte til nationale "kontaktpunkter", aktiviteter til støtte for uddannelse af projektledere og ansvarlige for gennemførelse af de videnskabelige politikker) og FFC's aktiviteter inden for dets kompetenceområder (støtte til erhvervelse af det videnskabelige og tekniske grundlag, der er nødvendigt for gennemførelsen af Fællesskabets regelværk) og tilsvarende aktiviteter på nationalt plan.

6. KONKLUSION

Analyserne i denne meddelelse ser ud til at underbygge den tredobbelte diagnose, der blev fremsat på de første sider:

- Projektet om det europæiske forskningsrum har ændret forskningsklimaet og forskningspolitikkerne i Europa temmelig dybtgående
- Det gennemføres i varierende grad afhængigt af områder og dimensioner
- Begrænsende faktorer af strukturel art reducerer rækkevidden af de resultater, der er opnået til dato, og vil kunne vanskeliggøre realiseringen af målene.

Det initiativ, der blev lanceret i foråret 2000, har givet anledning til en bred debat, der bør videreføres, og til de første konkrete resultater. Det drejer sig nu om at skride mere systematisk til værks.

De aktiviteter, der foreslås i denne meddelelse, skal på grundlag af de opnåede resultater, give projektet et nyt afsæt ved at forsyne det mere magtfulde gennemførelsesredskaber. Disse aktiviteter bør først og fremmest drøftes indgående i de europæiske institutioner, men derudover også blandt samtlige forskningsoperatører og –aktører i Europa.

Det er med det mål for øje, at de er blevet præsenteret i denne meddelelse, så man kan nå frem til de første konklusioner herom i god tid inden Det Europæiske Råds møde i foråret 2003.